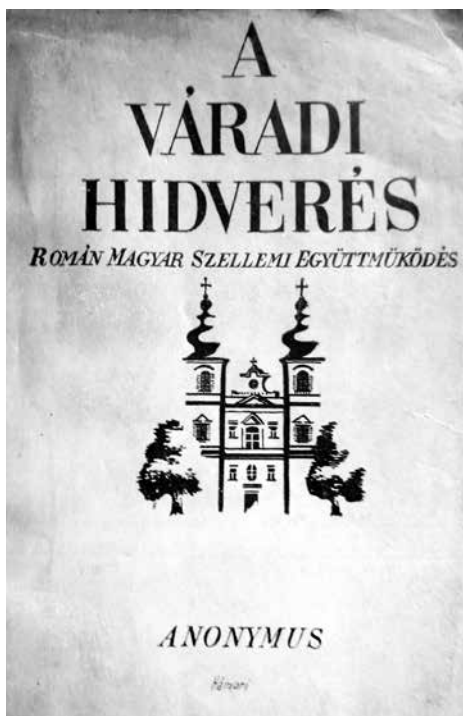

Nagyvárad

hídverés

„Az 1930-as években beköszöntött gazdasági válság s a politikai harcok előtérbe kerülése az irodalmi-művelődési élet háttérbe szorulásával járt együtt. Ebben az időben indította útra körkérdéseit a nagy múltú *Familia* a román és a magyar irodalom közelítésének esélyeiről, s a »várad

A Dunai Munkaközösség kiadványa jó egy évtizeddel és egy világháborúval később irányította a figyelmet a *Familia* folyóirat kezdeményezésére

ta a román politika: Babits Mihálytól megtagadták a beutazási engedélyt, s ezzel – majd a háború közeledtével, a fasizmus előretörésével – a szép kezdeményezés kudarcba fulladt.”

Ezt a pár mondatot találjuk a Wikipédia szócikkében a *Nagyvárad irodalmi élete Trianon után* című bekezdés alatt. A *Nagyvárad* napilap Wikipédián megjelent szócikkében is találunk utalást az 1935-ös kezdeményezésre: „A most már *Szabadság* címen megjelenő napilap első felelős szerkesztője Katona Béla. A lap rendszeresen nyomon követte Nagyvárad magyar intézményeinek sorsát; szerepe volt abban, hogy 1922-ben újraindult a Szigligeti Társaság, hasábjain többször foglalkozott Nagyvárad színházi életének s általában a romániai magyar színháznak a problémáival, s különös figyelmet szentelt a nagy múltú *Familia* körül szerveződő román szellemi életnek különös tekintettel a román–magyar irodalmi kapcsolatokra. Már 1926-ban közölte Keresztury Sándor *Kultúrkapcsolat, megismerés, politikai együttműködés* c. cikkét, 1935–36-ban pedig a »várad

hídverés« előzményeit és a kis híján megvalósult román–magyar írótalálkozó körüli eseményeket.” Alább erről a hídverésről olvashatnak korabeli dokumentumok alapján. Legfontosabb forrásunk *A várad*

Dunai Munkaközösség szerkesztésében, pontosan tíz évvel az után, hogy Nagyváradon román és magyar írók meghirdették programjukat a két nép szellemi közeledéséért azáltal, hogy kölcsönösen megismertetik egymással saját irodalmukat. Maga a „hídverés” igénye már évtizedekkel, sőt egy évszázaddal azelőtt is megfogalmazódott az irodalmároknak. A kiadvány első részében erről, a történelem folyamán kialakult együttélésekről értekezik a szerkesztő; ez külön is megérdemelne egy elemzést, mert a II. világháború utáni, úgynevezett „demokratikus egymásra találás” szemszögéből vizsgálja a két nép viszonyát, de mi most csak az 1935-ös eseményeket vesszük górcső alá, mert – ismerve a kor eseményeit – az akkori egymáshoz közeledés mindenképpen jó példát mutathat a mai kor embereinek, irodalmároknak, olvasóknak is.

Igen, jól érti a kedves olvasó, a mai kornak is! Mert vajon ismerjük-e eléggé, mondjuk csak nagyváradai viszonylatban, a kortárs román irodalmat és annak képviselőit? És fordítva? Vajon a román olvasók ismerik-e egyáltalán a magyar írókat, költőket? Eljut-e az olvasóhoz a másik nemzet alkotóinak munkássága igényes fordításban, nem feltétlenül könyv formájában, de akár irodalmi lapok hasábjain?

Azonban most már tényleg foglalkozunk a témával, az 1935-ben elindított „nagyváradai hídverés” gondolatával.

„1935 augusztusában – írta M. G. Samarineanu folyóirata 1936. januári számában – mi, a *Familia* köré csoportosult írók néhány helybeli és kolozsvári kisebbségi íróval együtt először ültünk össze Nagyváradon, hogy a román-ma-

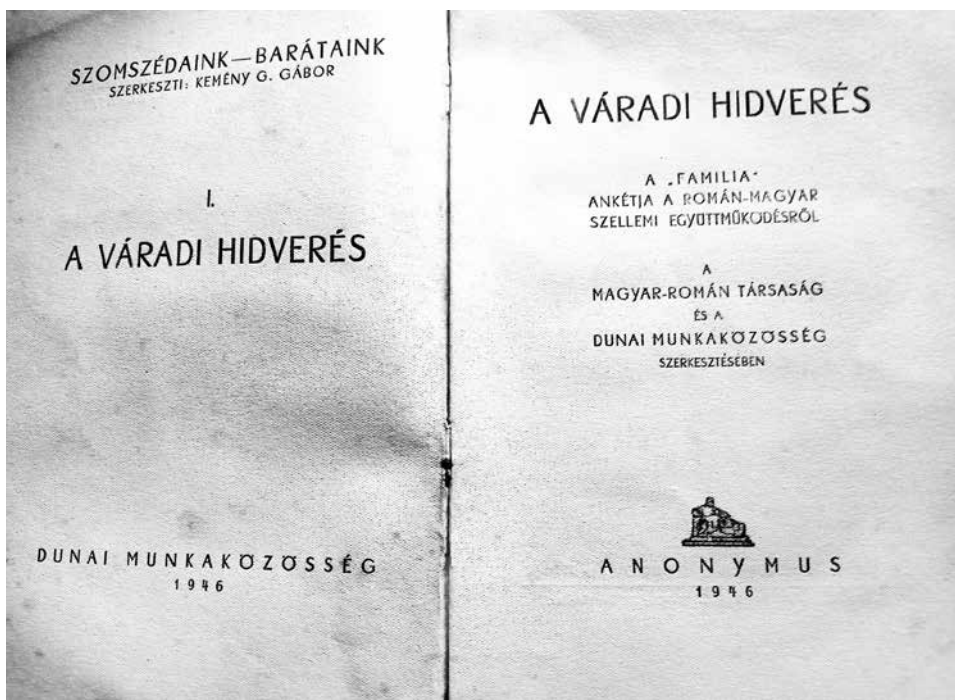
gyar kulturális közeledés lehetőségét megvitassuk. Valamennyien, akik akkor összegyűltünk az Újságírók Körének kertjében, tökéletesen egyetértettünk. A megegyezés ideje elérkezett.”

Így indult el tehát egy gondolat, amely a román-magyar szellemi együttműködés érdekében szárnyra kapott. Egy ókirályságbeli írónak kellett jönnie, hogy megpróbáljon kezet nyújtani a magyar szellemi élet képviselői felé, megpróbálja megtörni, sőt áttörni az idegenkedés, az elzárkózás és az ellenségeskedés falait.

Nagyvárad, Ady városa azonnal megértette és magáénak is tekintette a gesztust, olyannyira, hogy már augusztusban megalapították a városban a magyar-román közeledés központi szervét. Az elnök Tiberiu Moşoiu, a város akkori polgármestere lett, a két titkár pedig Tabéry Géza és Samarineanu, a *Familia* főszerkesztője.

Itt álljunk meg egy pillanatra, és ragadjunk ki egy idézetet forrásunkból, érzékeltetve a *Familia* munkatársainak akkori érzéseit vagy inkább hozzáállását a váradi magyarsághoz. „A *Familia* harmadik sorozata 1934-ben indult meg M. G. Samarineanu szerkesztésében. A folyóirat munkatársai első perctől kezdve érezték a sajátosan váradi genius locit: küzdöttek ugyan a magyar politikai célok és módszerek, így a revizionista mozgalom túlkapásai ellen, de egyszersmind megragadtak minden kínálkozó alkalmat a magyar-román közeledés érdekében is.”

Már az 1934-es első számában megjelent Tabéry Géza egyik novellája, egy későbbi számban pedig részletesen méltatják Octavian Goga Madách-fordítását, és az átültetésből részleteket is lehoznak. Minden számban közöl-

Cikkünk forrása: *A váradi hidverés. Román–magyar szellemi együttműködés*; Anonymus Kiadó, Budapest, 1946

nek magyar folyóiratszemlét, az *Erdélyi Helikon*, a *Nyugat* állandóan szerepel a recenziókban. A magyarországi újságok közül főleg a *Magyar Hírlap* román vonatkozású híreit kísérik figyelemmel, mégpedig a folyóirat „magyar szakértője”, Alexandru Olteanu révén.

A bizottság tehát hamarosan munkához is látott. Kidolgoztak egy sor körkérdést, a kérdőíveket pedig szétküldték Romániába és Magyarországra is. Íme az ankét öt kérdése, amire a címzetteknek válaszolniuk kellett:

1. Lehetségesnek tartja-e a román–magyar kulturális együttműködést?

2. Ha igen, hogyan képzei el? Milyen erőket kell mindkét részről az ügy szolgálatába állítani?

3. A két nép művelődése elegendő alapot nyújthat-e a megegyezés nagy épületéhez?

4. Az író művével ellensúlyozhatja-e azt a meghasonlást, amelyet a politikus működése szándékosan vagy tudatlanul felidézhet?

5. Mi a véleménye a nagyváradi *Familia* által kezdeményezett mozgalomról?

Szeptembertől decemberig a *Familia* minden száma tele volt a román és magyar írók lelkes, szkeptikus, derűlátó vagy aggályoskodó, de pozitív értelmű, a kezdeményezést feltétlenül helyeslő hozzászólásaival. Nem lehet pontosan tudni, hány írónak és költőnek küldték ki a kérdőívet, de az biztos, hogy akik válaszoltak, lelkesedéssel akarták az őszinte megbékélést. Magyarországról többek között Babits Mihály, Benedek Marcell, Illyés Gyula és Zilahy Lajos válaszolt, Erdélyből pedig az irodalom minden jelentős

reprezentánsa az ügy mellett foglalt állást.

Lássuk, a teljesség igénye nélkül, kik voltak azok a román írók és költők, akik válaszoltak és valamilyen formában kifejtették véleményüket. Említsük elsőként Mihail Sadoveanut, aki a magyar–román közeledés ügyét egyenesen vallási aktusnak tekinti „a középkor óta áhított pax et omni parte firma” oltára előtt. Camil Petrescu, Lucian Blaga, Corneliu Moldovanu, Victor Eftimiu, Caton Theodorian és sokan mások is válaszoltak az ankét kérdéseire. Ez utóbbi írónak volt erkölcsi bátorsága, hogy az ankét negyedik kérdésére (felülkerekedhet-e az író a politikussal szemben?) határozott nimmal válaszoljon.

Nincs értelme az egyes nyilatkozatokat részletesen taglalni, jegyzi meg az 1945-ös kiadvány szerkesztője, Kemény G. Gábor, de arra a körülményre rámutat, hogy az ankét minden sora magán hordozza az 1935-ös év bélyegét mind a magyar–román,

mind a nemzetközi élet viszonylatában. „A váradi híd két forrongó part: a revizionizmus lázában égő Budapest s az antirevizionizmusért küzdő titulescui Bukarest között próbál összekötő kapocs lenni, túl a pillanatnyi helyzet sivár adottságain.”

A kis kötet második részében az íróktól visszaérkezett válaszokat olvashatjuk. Lehet, hogy érdemes volna ezt a könyvecskét majdnem nyolcvan év múltán újra kiadni vagy folytatásokban közölni, hiszen az írók, akik részt vettek volna ezen a találkozón, vagy csak válaszoltak a feltett kérdésekre, máig is érvényes igazságokat, aggodalmakat és reményeket fogalmaztak meg. A „hídverés” akkor elmaradt, a történelem és a politika vihara más-más irányba vezette a magyart és a román, de ennek a próbálkozásnak mégis volt értelme, mert később, már a „népi demokrácia” éveiben részben megvalósult néhány, itt leírt gondolat.

Farkas László